Admiral parun Ferdinand von Wrangelli 215. sünniaastapäev

Eile 215 aasta eest sündis parun Ferdinand von Wrangell, kelle elu on tihedalt seotud ka Virumaaga.

Peter Krienitz
toimetus@virumaateatja.ee

Ferdinand von Wrangell sündis Pihkvas, kui tema vanemad olid parajasti teel Peterburi. Tema elu kujunes väga mitmeplaaniliseks, ja nagu me tänapäeval väljenduksime – see mees tegi suurt karjääri.

Väikese poisikesena kaotas ta poole aasta jooksul nii ema kui isa ning perekond otsustas lapse saata Peterburi kadettide kooli, kus õppisid Vene aadlike pojad. Ei läinud kaua aega, kui Ferdinandist sai oma klassi priimus, ja selleks jäi ta kuni kooli lõpetamiseni.

Tsaari õukonnaski kuuldi andekast noormehest ja märgati ka Wrangelli annet teadlasena. Nii võttis ta koos admiral Johann Adam von Krusensterniga osa esimesest Vene ümbermaailmareisist.

Ferdinand von Wrangell oli vaimustatud, et saab näha maailma ja teha uuringuid. Nii toimuski tsaari käsul aastatel 1820–1824 Kirde-Siberi ekspeditsioon, mille käigus löödi laager üles Kolõmas ja mõõdistati rannikuala. Üks siht oli uurida, kas on olemas maismaaühendus Alaskaga. Tänapäeval me muidugi teame, et seda ei ole, aga 200 aastat tagasi polnud see veel teada.

Ferdinand von Wrangell naasis ekspeditsioonilt paljude teaduslike avastustega. Seal tehtud uuringute tulemused kehtisid tehnikas ligi sada aastat. Sellel reisil avastas von Wrangell, et Kolõma ees on üks saar – nüüd kannabki see saar just tema nime ning see on jäädvustatud seoses Kirde-Siberi ekspeditsiooniga.

Peterburis imetleti teaduslikke uuringuid, mida Ferdinand von Wrangell oli oma reisi ajal teinud, ning nimetatud asjaolu viis selleni, et 1829. aastal määrati ta Alaska kuberneriks. See näitab, kui kaugele ulatus toona tsaari käsi.

Alaskal juhatas ta Vene-Ameerika Kompaniid, kuid pöördus 1835. aastal tagasi Peterburi, olles 1829. aastast abielus Elisabethiga (sünd. paruness von Rossillon).

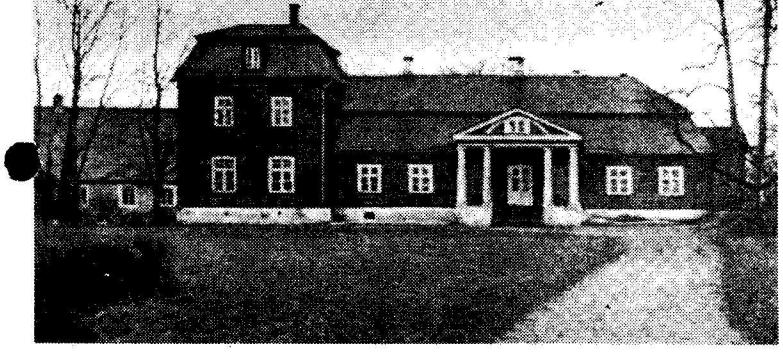

Admiral Ferdinand von Wrangelli Roela mõis.

1840. aastal ostis Ferdinand von Wrangell Roela mõisa, kus Wrangellid elasid üle saja aasta, kuni pidid nõukogude võimu tõttu Saksamaale lahkuma.

Peterburi suurte paleedega võrreldes nimetas Ferdinand von Wrangell Roela mõisa armastusväärselt "oma väikeseks metsahütiks" ja elas seal aegajalt oma perega ning juhtis sealset majapidamist, kuhu kuulus muu hulgas 12 000 hektarit maad.

Ferdinand von Wrangell ehitas Roela lastele ka kooli ning ta abikaasa Elisabeth külastas vajadusel haigeid. Wrangellidel oli kokku üheksa last, kellest viis jäid ellu. Wrangellid kuulusid Viru-Jaagupi (Jakobi) kogudusse ja kandsid sellegi suhtes vastutust. Nii võib presbüteeriumi liikmete allkirjade seas näha ka Ferdinand von Wrangelli oma.

Ferdinand von Wrangelli ülesanded Peterburis polnud poliitiliselt just mugavad. Ta oli veendunult Venemaa otsuse vastu lõpetada Vene-Ameerika Kompanii tegevus. Samuti oli ta Alaska müügi vastu. Kuna Venemaa otsustas teisiti, lõpetas Ferdinand von Wrangell seal oma teenistuse.

Peterburi suurte paleedega võrreldes nimetas admiral Roela mõisa armastusväärselt "oma väikeseks metsahütiks".

Vanaduses oli tema suureks sooviks külastada oma noorusega seotud paiku Lõuna-Eestis. Tagasiteel peatus ta mõneks päevaks Tartus (Dorpatis), kus suri ootamatult 6. juunil 1870. aastal. Tema põrm on sängitatud perekonna matmispaika Viru-Jaagupi kalmistul.

Nii nagu ta loomus, oli lihtne ka matus. Mõisa talupojad ja rentnikud kandsid õlgadel tema kirstu kirikust surnuaiani, matuserongkäigu ees käisid Roela kooli lapsed ja laulsid heledate lastehäältega koraali "Ma kummardan sind, armu vägi". Selle laulu meloodiat oli Ferdinand von Wrangell väga armastanud.

Ferdinand von Wrangell oli oma eluajal usalduslikes suhetes teenijate ja talupoegadega. Selline joon levis mõisas ka pärast tema surma aastani 1944.

Roela mõisa viimaseks omanikuks oli Ferdinand von Wrangelli lapselapselaps parun Hans von Wrangell.

Sellest ajast võib näiteks tuua jõulude topelt tähistamise.

Siinkohal meenutus Hans-Otto von Lilienfeldilt (praegu 88aastane, elab Kölnis, on Hans von Wrangelli teise abikaasa poeg): "Pärastlõunal kogunes põhipersonal oma perekondadega teenistujate söögituppa jõulukuuse juurde. Minu võõrasisa luges eesti keeles piiblist jõululugu ja lauldi eesti keeles jõululaule. Mõned teenijate lapsed lugesid ka luuletusi. Siis said kõik lapsed suure taldrikutäie maiustusi ja ka täiskasvanud said väikeseid kingitusi, näiteks tugevad töökindad või põlled. Alles pärast seda võisime meie, lapsed, välja tulla: järsku tehti topeltuksed lahti ning paistis hõbedase karraga ehitud kuusepuu saja küünla valgus. Lauldi taas koos laule, enne kui tohtisime oma kingitused lahti pakkida.

See iga-aastane korduv tseremoonia heidab valgust suhetesse, mis olid mõisniku ja tema töötajate vahel. Kuigi 20ndatel ja 30ndatel jäid suhted patriarhaalseks. Aga need olid siiski usalduslikud – kõik toimis ilma töölepinguteta, milleta tänapäeval läbi ei saa.

Haiguste korral mõisniku perekond aitas, osa mõisaid finantseerisid, et kohapeal oleks ka arst. Vanadele ja üksikutele endistele töötajatele anti nn armuleiba: nad said mõisa juures elada ja süüa. Näiteks Roelas oli Moori Marie, kes oli kogu elu töötanud Wrangellide juures ja elas tasuta väikeses korteris mõisavalitseja majas. Toitu tõi ta teenistujate köögist. Igal neljapäeval oli Hans von Wrangellil oma büroos kõnetund. Sinna võis igaüks tulla oma probleemist rääkima ja nõu saama."

Noor parun Ferdinand von Wrangell kontradmiralina. 4 x erakc

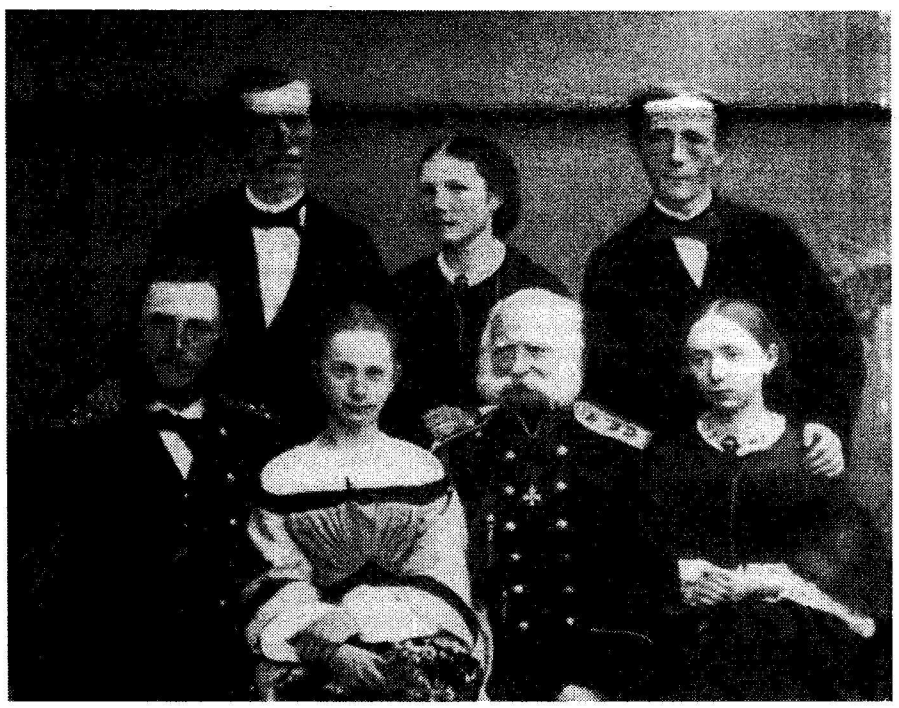

Admiral parun Ferdinand von Wrangell (paraadvormis keskel) ja tema perekond aas 1862. Pildistatud Rakveres (Wesenbergis) parun von Roseni poolt.

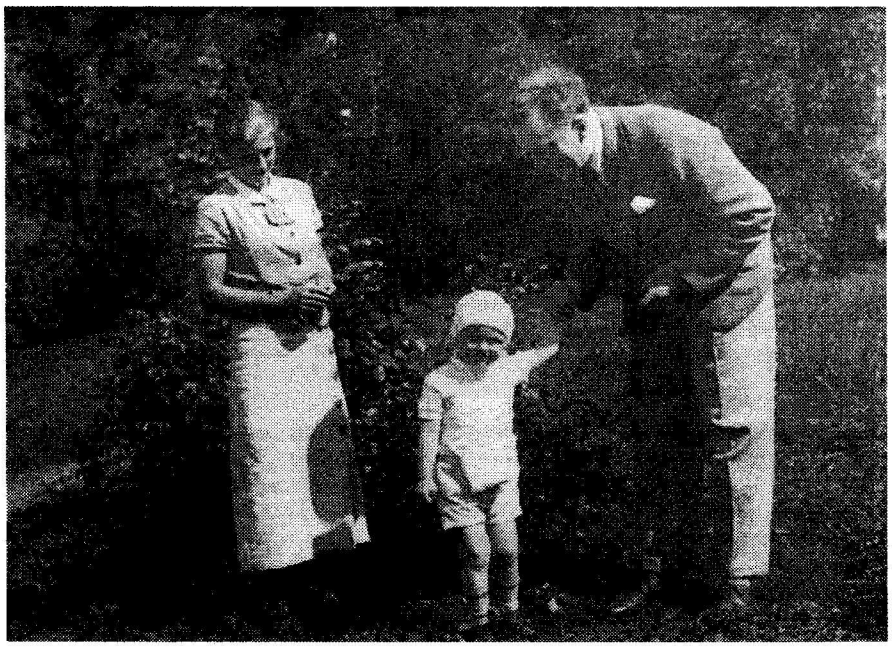

Parun Hans von Wrangell koos poeg Peteri ning onutütar paruness Louise v Wrangelliga (autori ema) Roelas.